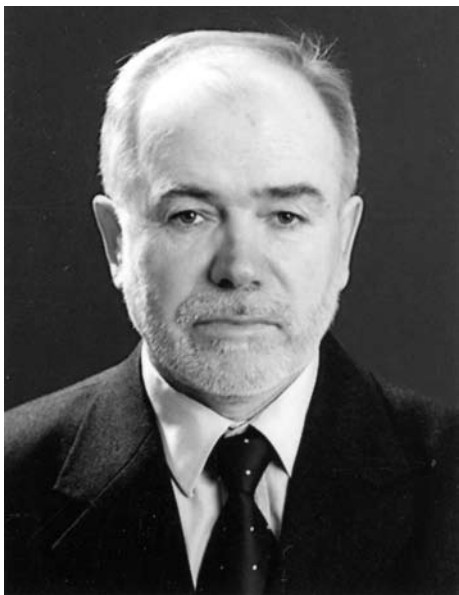

ДО 60-річчя МИХАЙЛА АНДРІЙОВИЧА САГАЙДАКА



Нещодавно виповнилося 60 років старшому науковому співробітнику Відділу археології Києва Інституту археології НАН України, кандидатові історичних наук, начальнику Подільської постійнодіючої археологічної експедиції Михайлові Андрійовичу Сагайдаку.

М.А. Сагайдак народився 7 травня 1945 р. на лівому березі Дніпра в стародавньому с. Вигурівщина (тепер у межах Києва). Можливо, саме історична місцевість (давньоруський Городок Пісочний, замок Олельковичів, Милославовщина), велична панорама київських пагорбів, що з дитинства милувала око, й визначила його потяг до старожитностей.

Після закінчення школи та нетривалої роботи на різних підприємствах та установах Києва М.А. Сагайдак служив у 1964—1967 рр. у військово-морських силах. Ще перебуваючи на військовій службі, він вступив на заочне відділення історичного факультету Московського педагогічного інституту ім. Н.К. Крупської, звідки у 1969 р. перевівся до Полтавського державного педагогічного інституту ім. В.Г. Короленка, який і закінчив 1973-го р.

З 1960-х рр. він входив до кола молодих друзів відомого збирача українських старожитностей — скульптора Івана Гончара. Неофіційний музей, який створив митець у власній садибі на вул. Новонаводицькій, 8-б, був тоді осередком, дискусійним клу-

бом, в якому формувались альтернативні офіційну концепції національної культури та історії. Саме мистецьке середовище музею Івана Гончара, спрямоване на збереження та вивчення національних старожитностей, багато в чому і визначило систему культурологічних координат майбутнього археолога. І не дивно, що він захопився проблемою охорони національних пам'яток, яка на той час надзвичайно гостро постала перед суспільством.

Практично з перших років створення Українського товариства охорони пам'яток історії та культури М.А. Сагайдак працює старшим консультантом Київської обласної організації товариства (1969—1972 рр.), пізніше — у Художньому фонді України (1972 р.). У цей же час він брав участь у дослідженнях знаменитих «Змієвих валів», археологічних експедиціях відомого дослідника М.П. Кучери.

Цілком природно цей шлях привів Михайла Сагайдака до Київської постійнодіючої експедиції (тепер — Відділ археології Києва) Інституту археології АН УРСР, де з грудня 1972 р. і до сьогодні плідно працює. Він долучився до інтенсивної роботи творчого й ініціативного колективу науковців-ентузіастів, який створив і очолив П.П. Толочко. Масштабні розкопки зрубних комплексів IX—XI ст. на будівництві Подільської лінії метрополітену та Житнього ринку дали сенсаційні результати й масу різноманітного цікавого археологічного матеріалу. Роботи у розкопках, обробка знахідок, пошуки аналогій, гарячі обговорення та дискусії велися чи не цілодобово, створювали незабутню творчу атмосферу й не випадково виховали цілу низку відомих дослідників.

Однією з таких помітних постатей київської археології і став Михайло Сагайдак. Крім суто польових завдань (участь у розкопках на Подолі), П.П. Толочко доручив йому розробку нового для української археології завдання — створення хронології давньокиївських старожитностей на базі дендрохронології.

Він очолив дендрохронологічні дослідження викопного дерева стародавнього Києва і фактично став фундатором дендрохронологічних розвідок в Україні. Його науковим керівником став відомий дослідник Новгороду Б.О. Колчин, який започаткував дендрохронологічні дослідження в радянській археології.

За результатами цієї праці М.А. Сагайдаком і була у 1986 р. захищена кандидатська дисертація «Стратиграфія і хронологія київського Подолу кінця IX — першої половини XIII ст.», висновки якої не втрачають актуальності й сьогодні, майже двадцять років потому. На базі розробок дисертаційної роботи було створено монографію «Давньокиївський Поділ» (1991).

Поруч із численними розкопками житлових та ремісничих комплексів та могильників на Подолі, М.А. Сагайдак провів успішні та надзвичайно результативні дослідження у Верхньому місті, на вул. Рейтарській, а також решток двох храмів XI ст. (Георгіївський і Дмитріївський собори). З 1984 р. Михайло Сагайдак очолює Подільську постійнодіючу експедицію Відділу археології Києва ІА НАН України. З останніх здобутків цього творчого колективу, які отримали широке визнання, можна навести розкопки 2003 р. не відомої за літописами мурованої церкви XII ст. (вул. Юрківська, 3), а також дерев'яного храму (Межигірська, 3/7) на Подолі, дослідження 2001 р. літописної Лядської брами з системою давньоруських укріплень та цілого міського кварталу середини XI — початку XIII ст., що розташовувався неподалік теперішнього Майдану Незалежності.

У центрі сучасних інтересів ученого — проблеми середньовічної урбаністики Південної Русі, екологічної детермінації планувальної системи вітчизняного середньовічного міста. Успішне розв'язання поставлених дослідницьких проблем Михайло Сагайдак вбачає у розкритті закономірностей розвитку міських осередків на тлі широких європейських (Скандинавія, Германо-Романський світ) та євразійських (Візантія, Волзька та Дунайська Болгарія, Центральна Азія, Близький Схід) паралелів.

Дослідник опублікував близько ста друкованих праць, серед яких — індивідуальні та колективні монографії «Великий город Ярослава» (1982), «Нове в археології Києва» (1981), «Українська народна творчість у поняттях міжнародної термінології» (1996); а також брав участь у багатьох міжнародних наукових форумах у Санкт-Петербурзі, Москві, Новгороді, Мінську, Софії, Братиславі, Нітрі, Празі, Варшаві, Кракові, Стокгольмі, Лунді, Берліні, Парижі, Турі, Лондоні та Йорку.

За участь у створенні циклу праць з археології та історії стародавнього Києва у 1983 р. М.А. Сагайдак удостоєний високого звання лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки.

Значимо, що археологія для М. Сагайдака не лише наука про минуле, а й прогноуюча дисципліна, здатна давати відповіді на запитання сьогодення. Він належить до типу вчених-організаторів, публічних науковців, тісно пов'язаних з широкою громадськістю. Вчений змушений жертвувати власним часом, аби брати участь у численних засіданнях архітектурно-планувальних і пам'яткоохоронних органів, багатьох учених і науково-методичних рад, постійно зустрічатися з журналістами, виступати у ЗМІ, знову й знову піднімати свій голос на захист культурної спадщини, яку, всупереч чинному пам'яткоохоронному законодавству цивілізованого світу, так часто нищать у сучасному Києві. З 1998 р. Михайло Сагайдак є дійсним членом Українського комітету Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць (ІКОМОС).

Прагнення органічного синтезу наукової та художньої картини світу, подолання цехових рамок, які розділяють учених і митців, — основна мета редагованого ним вісника археології, мистецтва і культурної антропології «Ант». Цей часопис ось уже сьомий рік протистоїть такій згубній пострадянській пошесті, як вульгарна міфологізація національної свідомості, виховує смак до місткого інформативного стилю в гуманітаристиці, звільненого від словесного галасу, гучних узагальнень та закликів.

Свій досвід ученого та громадянина Михайло Сагайдак передає магістрантам-археологам Національного університету «Києво-Могилянська академія». А перед тим він викладав археологію, на жаль, у вже колишній, приватній Академії декоративного мистецтва заслуженого художника України О. Міловзорова.

Співробітники Інституту археології НАН України, українські археологи та закордонні колеги зичать Михайлові Сагайдаку могутнього здоров'я, творчої наснаги та успіхів у здійсненні життєвих та наукових планів, багато цікавих знахідок та оригінальних ідей.

Одержано 05.07.2005